

Motion till riksdagen
2009/10:Sf318

av Kalle Larsson m.fl. (v)

Individualiserad föräldraförsäkring m.m.

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning.....	3
4	Regeringens politik ett bakslag för jämställdheten	3
5	Individualiserad föräldraförsäkring	4
6	Ytterligare reformer av föräldraförsäkringen.....	6
6.1	Förstärkta möjligheter att vara hemma samtidigt.....	6
6.2	Avskaffad jämställdhetsbonus.....	6
6.3	Avskaffat vårdnadsbidrag	7
6.4	En könsneutral föräldraförsäkring.....	7
6.5	Höjning av tak och ersättningsnivå	8
6.6	Rätt att överlåta föräldrapenning vid sjukdom	8
6.7	Slopade krav på intyg för tillfällig föräldrapenning	9
7	Stärkt ekonomisk trygghet för ensamstående föräldrar	9
7.1	Delat barnbidrag vid växelvis boende	10
7.2	Höjt och reformerat underhållsstöd.....	11
7.3	Barnbidragshöjningar för ekonomiskt utsatta barn	12
8	Ändrade mål för ökad jämställdhet.....	12
9	Ändrad benämning på politikområdet	13

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur en individualisering av föräldraförsäkringen bör genomföras.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvidgade möjligheter för vårdnadshavare att vara hemma samtidigt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen om jämställdhetsbonus ska upphävas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen om vårdnadsbidrag bör upphävas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten för föräldrar av samma kön att dela föräldradagarna lika mellan sig.
6. Riksdagen begär att regeringen skyndsamt återkommer med förslag om höjning av taket och ersättningsnivån i föräldraförsäkringen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om överlåtelse av föräldrapenning vid sjukdom.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kravet på intyg från skola och förskola vid ansökan om tillfällig föräldrapenning ska upphävas.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en handlingsplan som syftar till att förbättra den ekonomiska situationen för ensamstående föräldrar och deras barn.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över hur kostnaderna för barnets försörjning fördelar sig vid växelvis boende.
11. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på hur en indexering av underhållsstödet bör utformas.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändrad beräkningsgrund för underhållsstödet enligt CSN-metoden.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättringar angående umgängesresor.
14. Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag på en lösning för att ekonomiskt utsatta barn ska omfattas av generella höjningar av barnbidrag och underhållsstöd i enlighet med vad som anförs i motionen.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ändrad målformulering för politikområdet Ekonomisk familjepolitik.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ändrad benämning av politikområdet Ekonomisk familjepolitik.

3 Inledning

Kvinnor tar i dag ut ca 80 procent av dagarna i föräldraförsäkringen och männen de resterande 20. Enligt TCO:s s.k. pappaindex har männens uttag av föräldradagar ökat något det senaste året. Däremot är antalet män som tar ut dagar konstant. Fortfarande tar alltså männen bara ut cirka en femtedel av dagarna, och med nuvarande takt kommer det att ta 50 år innan kvinnor och män delar föräldraledigheten lika.

Hur kvinnor och män ska förmås fördela ansvar för hem och barn lika är en av de mest centrala jämställdhetsfrågorna i vår tid. I dag subventionerar kvinnor mäns lönearbete genom sitt eget obetalda arbete. Frågan om lönediskriminering, otrygga anställningar, ofrivillig deltid och lägre pension hör oundvikligen ihop med vem som tar det huvudsakliga ansvaret för omsorgen om barn och familj. Eftersom kvinnor ses som bärare av detta ansvar har kvinnor också en sämre utgångspunkt på arbetsmarknaden.

Hur uttag av föräldrapenningdagarna fördelar sig mellan kvinnor och män är kopplat till den norm i samhället som ger kvinnor som grupp det yttersta ansvaret för hem och barn. Denna norm definierar samtidigt män som grupp som mindre lämpade för föräldraskap och kvinnor som mindre lämpade för förvärvsarbete. Detta är en ordning som medför en orättvis fördelning mellan betalt och obetalt arbete och en diskriminering av kvinnor i arbetslivet när det gäller löner och arbetsvillkor. Dessutom motverkar den barnens rätt till nära relationer till sina fäder.

För att komma till rätta med denna ordning krävs en rad övergripande samhällsförändringar. Vänsterpartiet driver frågan om rätt till heltid och förkortad arbetstid. Vi vill höja kvinnors löner och vi arbetar för en stark och kvalitativ välfärd. Det är också av avgörande betydelse att komma tillrätta med fördelningen av det betalda och det obetalda arbetet mellan kvinnor och män för att lyckas uppnå ett jämställt arbetsliv. Och för att få till stånd ett jämställt arbetsliv krävs också ett jämställt privatliv.

För Vänsterpartiet är det alltså självklart att använda de politiska verktyg som finns inom ramen för den generella politiken för att skapa de nödvändiga förutsättningarna för jämställdheten mellan kvinnor och män. Inom den ekonomiska familjepolitiken finns kraftfulla sådana verktyg, framför allt i kravet på att individualisera föräldraförsäkringen.

4 Regeringens politik ett bakslag för jämställdheten

I den jämställdhetsbilaga som regeringen lämnat till budgetpropositionen för 2010 konstateras att den ojämlika fördelningen av resurser mellan kvinnor och män har sin grund i arbetsmarknaden, att kvinnor tar ansvar för den största delen obetalt hemarbete och att fler kvinnor än män är deltidsarbetslösa. Vidare redogör regeringen för att transfereringarna i socialförsäkrings-

Fel! Okänt namn på

systemet utjämnar inkomstskillnaderna mellan kvinnor och män samt att män har högre förvärvsinkomst och större överskott av kapital än kvinnor. Trots insikten om dessa förhållanden gör regeringen inget för att angripa orsakerna till denna ojämlikhet. Tvärtom har regeringens politik resulterat i ökade inkomstskillnader mellan män och kvinnor. Mellan 2006 och 2008 ökade gapet mellan kvinnors och mäns genomsnittsinkomster med fyra procentenheter. Det innebär en inkomstskillnad på 1 000 kronor per månad. 58 procent av regeringens samlade reformer som påverkar individers inkomster tillfaller i stället män som grupp.

De ökade ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor strider inte bara mot riksdagens jämställdhetspolitiska mål. Med regeringens ansvarslösa och könsblinda politik riskerar klyftorna mellan kvinnor och män att fördjupas ytterligare i den pågående lågkonjunkturen.

Angreppen på sjukförsäkringen och a-kassan slår särskilt hårt mot kvinnor, och kvinnor drabbas på flera sätt hårdare än män av neddragningar i de offentliga välfärdstjänsterna. Som offentligt anställda får de ta konsekvenserna i form av sämre löneutrymme, minskad bemanning, risk för uppsägning och arbetslöshet. Samtidigt flyttas ansvaret för omsorg om barn, äldre och personer med funktionsnedsättning över på anhöriga, i praktiken på kvinnor. Regeringen omvandlar på så sätt det arbete som varit professionellt, avlönat och gemensamt finansierat till oavlönade kvinnoysslor. Därmed har man tagit flera kliv tillbaka till de förhållanden som rådde före 1970-talets expansion av den offentliga välfärdssektorn.

Konsekvenserna av regeringens politik syns nu tydligt. Statistiken talar sitt tydliga språk. Regeringen har tagit ett stort steg bakåt när det gäller både jämställdhet och jämlikhet. Den fulla vidden av detta kommer däremot att visa sig först under de kommande åren.

Utöver detta har regeringen infört möjlighet för kommunerna att besluta om vårdnadsbidrag för föräldrar som väljer att stanna hemma med barnen. Det innebär att skattemedel används för att uppmuntra kvinnor att göra sig ekonomiskt beroende av män och axla rollen som hemmafru. Regeringen har också infört en administrativt komplicerad jämställdhetsbonus som ska locka män att ta det föräldraansvar som anses obligatoriskt för kvinnor. Regeringens familjepolitik präglas av en syn på kärnfamiljen som helig, på förskola som något skadligt för barn, på kvinnor som gratis arbetskraft i hemmen och på småbarnsföräldrar som potentiella bidragsfuskare. Allt detta kommer till uttryck i ekonomiska prioriteringar.

5 Individualiserad föräldraförsäkring

Dagens utformning av föräldraförsäkringen innebär att det, till skillnad från vad som gäller för alla övriga socialförsäkringar, är möjligt att överlåta föräldrapenningdagar till en annan förälder. Vänsterpartiet menar att föräldraförsäkringens utformning därmed bidrar till att återskapa och förstärka en ordning på arbetsmarknaden som försvagar och lönediskriminerar kvinnor. Sy-

stemet upprätthåller dessutom en föräldrad föreställning om vad kvinnor respektive män har för ansvar i förhållande till barn. För att komma till rätta med denna ordning behöver föräldraförsäkringen reformeras så att ett jämnt uttag mellan föräldrarna uppnås och därmed stärker ett jämställt vårdnadsansvar.

Det är inte ovanligt att kvinnor och män upplever att de lever i en jämställd relation fram till första barnet. När sedan andra barnet föds pressar strukturerna på arbetsmarknaden tillbaka kvinnor till att ta ansvar för hem och barn medan män tar det huvudsakliga försörjningsansvaret. Fördelningen av föräldraansvaret leder till att kvinnor i högre grad än män börjar arbeta deltid efter föräldraledigheten. Detta leder till att arbetsgivare betraktar kvinnor som mer "riskabel" arbetskraft, vilket försämrar förhandlingspositionen för kvinnor som grupp när det gäller löner och arbetsvillkor, även för dem som inte har barn.

Varken rådande normer eller de missförhållanden som följer av detta kommer att förändras av sig själva. De s.k. pappamånaderna som i dag finns har inte haft någon större effekt på mäns uttag av föräldradagar. Från Vänsterpartiets sida ser vi inte det som en möjlig väg att invänta förändrade beteendemönster i familjerna och på arbetsmarknaden och därefter successivt anpassa familjepolitiken. Det som krävs är att politiska medel används för att skapa nödvändiga förutsättningar för jämställdhet mellan könen.

Vänsterpartiet föreslår mot bakgrund av ovanstående en individualisering av föräldraförsäkringen. Det som krävs är en fortsatt generös föräldraförsäkring som baseras på samma principer som alla andra socialförsäkringar. Det innebär att föräldrapenning inte ska kunna överlåtas på den andra föräldern, på samma sätt som det inte är möjligt att överlåta sin sjukpenning eller arbetslöshetsersättning på någon annan.

Föräldraförsäkringsutredningen lämnade 2005 förslag till en reformerad föräldraförsäkring (SOU 2005:73). Utredningsförslaget går ut på att föräldraförsäkringen ska byggas ut med två månader, att fem månader ska gå till mamman, fem till pappan och den tredje delen till att fritt fördelas mellan föräldrarna. Enligt Vänsterpartiet skulle en sådan tredelad modell inte lösa de strukturella problemen vare sig i privatlivet eller på arbetsmarknaden, eftersom det, i de flesta fall, skulle innebära att mamman tog ut två tredjedelar av försäkringen och pappan en tredjedel. Sådana förslag till lösningar bryter därmed inte diskrimineringen av kvinnor i arbetslivet och motverkar inte det faktum att kvinnor subventionerar mäns lönearbete genom sitt eget obetalda arbete.

Vi är övertygade om att det krävs mer än morötter och inväntande av beteendeförändringar för att bryta könsmaktsordningen och för att stärka kvinnans ställning. En individualisering av föräldraförsäkringen är ett nödvändigt verktyg både för att göra upp med föreställningen om att pappors föräldraansvar, till skillnad från mammors, skulle vara förhandlingsbart, och för att bryta diskrimineringen av kvinnor på arbetsmarknaden. I vårt budgetalternativ för 2010 anvisar vi därför 1 200 miljoner kronor för en sådan reform. Mot denna bakgrund bör regeringen återkomma med förslag på hur en individualisering av föräldraförsäkringen bör genomföras. Detta bör riksdagen begära.

Fel! Okänt namn

6 Ytterligare reformer av föräldraförsäkringen

Utöver förslaget om att individualisera föräldraförsäkringen finns det en rad förändringar som behöver genomföras av dagens utformning av försäkringen.

6.1 Förstärkta möjligheter att vara hemma samtidigt

Vänsterpartiet anser att det vore önskvärt om bägge vårdnadshavarna kan vara mer närvarande den närmaste tiden efter ett barns födelse. Framför allt skulle männens tid med barnet härmed öka, vilket både skapar viktiga förutsättningar för en tidig och djup relation till barnet och tillgodoser barnets särskilt stora omsorgsbehov i livets början. De möjligheter som i dag finns med tillfällig föräldrapenning är inte tillräckliga i detta avseende. Vänsterpartiet anser därför att möjligheten för vårdnadshavare att vara hemma samtidigt under barnets första tid bör utökas från dagens 10 till 30 dagar. Regeringen bör mot denna bakgrund se över hur utvidgade möjligheter för vårdnadshavare att vara hemma samtidigt kan genomföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2 Avskaffad jämställdhetsbonus

Regeringen har infört en s.k. jämställdhetsbonus som ska belöna hushåll där den förälder som tjänar mest tar ut föräldraledighet. Bonusen är utformad som en skattekreditering för den förälder som varit hemma längst med föräldrapenning om han eller hon arbetar när den andra föräldern tar ut föräldrapenning. Storleken på skattekrediteringen beror på förvärvsinkomsten. Bonusen lämnas kalenderårsvis men beräknas separat månad för månad.

Jämställdhetsbonusen har fått en mycket administrativt komplicerad utformning och är mycket kostsam. Eftersom den betalas ut som skattekreditering vid skatteåterbäring får föräldrar inte tillgång till bonusen den aktuella månaden när pengarna behövs som mest. Endast sju föräldrar utnyttjade bonusen under det första halvåret. Att administrera utbetalningarna kostade dock 6 miljoner kronor.

Även om syftet med jämställdhetsbonusen – att stimulera ett ökat föräldrapenninguttag bland män – är lovvärt i sig, anser Vänsterpartiet att det är fel väg att gå. Utöver det faktum att det både är en ineffektiv och dyr metod befäster regeringens jämställdhetsbonus föreställningen att föräldraskapet är obligatoriskt för kvinnor medan män ska lockas att ta sitt ansvar med ekonomisk stimulans. Mot denna bakgrund bör lagen om jämställdhetsbonus upphävas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Avskaffat vårdnadsbidrag

Regeringen har också infört ett kommunalt vårdnadsbidrag om 3 000 kronor per barn och månad för familjer som inte har sina barn i offentligt finansierad förskola. Eftersom det i praktiken inte är möjligt att leva på detta vårdnadsbidrag förutsätter reformen att den som stannar hemma blir försörjd av någon annan. Det är alltså endast familjer med två föräldrar som ens kan överväga att utnyttja bidraget. All tidigare erfarenhet visar dessutom att det blir kvinnor som stannar hemma och därmed blir beroende av män för sin försörjning.

Med vårdnadsbidraget har också rätten till ledighet på heltid i samband med barns födelse utökats. Att barnafödande blir förknippat med ännu mer långvarig frånvaro ökar risken för diskrimineringen av kvinnor som grupp i arbetslivet när det gäller anställningsform, karriärmöjligheter, fortbildning osv. Allt fler kvinnor kommer att vara förpassade till osäkra tidsbegränsade anställningar.

Utöver detta kommer bidraget också att stjäla resurser från den kommunala barnomsorgen. Risken är uppenbar att vårdnadsbidraget på sikt kommer att utgöra ett billigt alternativ för många kommuner jämfört med att satsa på att bygga ut barnomsorgen. En plats i förskola kostar i genomsnitt 100 000 kronor per år och barn och ett vårdnadsbidrag kostar 36 000 kronor per år och barn. Således kan borgerliga kommuner ta pengar från förskolan för att finansiera skattesänkningar.

Enligt en undersökning från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) i juni 2008 hade 99 kommuner för avsikt att införa vårdnadsbidraget, 91 kommuner hade inga planer på att införa det och 48 kommuner var osäkra. De negativa effekterna för jämställdheten och barns rätt till förskola kan således få starkt genomslag i Sverige de närmaste åren.

För Vänsterpartiet är det centralt att arbeta för att öka jämställdheten och den gemensamma välfärden. Vi motsätter oss självklart en reform som så uppenbart motverkar båda dessa mål. Mot denna bakgrund bör lagen om vårdnadsbidrag upphävas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.4 En könsneutral föräldraförsäkring

I och med att kärnfamiljen som norm utmanas i allt större utsträckning av andra familjebildningar, där det biologiska föräldraskapet inte per automatik sammanfaller med vårdnaden om barnen, finns ett behov av att anpassa utformningen av föräldraförsäkringen – detta så att den inte låses fast vid en heteronormativ föreställning kring föräldraskap. Det faktum att barn föds och växer upp med föräldrar som kan vara av samma såväl som olika kön ställer krav på att föräldraförsäkringen utformas på ett sätt som inte utesluter möjligheterna för föräldrar av samma kön att dela försäkringen mellan sig oavsett om de är gifta eller lever i samboförhållande.

Föräldraförsäkringsutredningen (SOU 2005:73) hade i uppdrag att se över hur föräldraförsäkringens regelverk behöver anpassas till nya familjebegrepp

Fel! Okänt namn på

och göras könsneutral. Varken den tidigare eller den nuvarande regeringen har emellertid behandlat utredningens förslag. Regeringen bör därför återkomma med förslag på hur föräldrar av samma kön ska kunna tillgodogöra sig möjligheten att dela föräldradagarna lika mellan sig. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.5 Höjning av tak och ersättningsnivå

Regeringen har sänkt taket för tillfällig föräldrapenning och havandeskapspenning från 10 till 7,5 basbelopp samt ersättningsnivån för alla föräldraleliga till 77,6 procent. Sammanlagt sparar regeringen miljardbelopp på sänkta ersättningsnivåer för småbarnsföräldrar. Vänsterpartiet avvisar dessa besparingar eftersom de urholkar inkomstbortfallsprincipen i försäkringen och ökar fattigdomen bland småbarnsfamiljer. I vårt budgetalternativ för 2009 anvisar vi 1 300 miljoner kronor 2009 för att höja taket till 10 basbelopp och ersättningsnivån till 80 procent i föräldraförsäkringen.

Enligt Försäkringskassan har männens andel av uttaget av dagar med tillfällig föräldrapenning sjunkit sedan regeringens försämringar, vilket är ett trendbrott jämfört med den positiva utveckling som har skett sedan 1999 då männens andel har ökat varje år. Mot bakgrund av det som anförs bör regeringen skyndsamt återkomma med förslag om höjning av tak och ersättningsnivå i föräldraförsäkringen. Detta bör riksdagen begära.

6.6 Rätt att överlåta föräldrapenning vid sjukdom

Enligt gällande regelverk har föräldrar rätt att överlåta 360 dagar med föräldrapenning till den andra föräldern. Som förälder räknas den biologiska föräldern, en sambo till föräldern, en adoptivförälder eller en person som har delad vårdnad om barnet. Om det däremot bara finns en ensamvårdande förälder har denna fram till nyligen inte haft rätt att överlåta dagar med föräldrapenning till någon annan. Detta har skapat en stor ekonomisk utsatthet bland ensamstående föräldrar med ensam vårdnad. Om personen exempelvis blivit sjuk och tvingats ligga på sjukhus har det alltså inte varit möjligt att överlåta sin föräldrapenning till någon närstående för att lösa barnomsorgen.

En utvidgning av rätten till tillfällig föräldrapenning för att komma till rätta med denna problematik har nyligen beslutats av riksdagen. Förändringen innebär att Försäkringskassan ska kunna besluta att en annan försäkrad som avstår från förvärvsarbete ska kunna få rätt till tillfällig föräldrapenning när en ensamstående förälder på grund av sjukdom inte har möjlighet att vårda sitt barn.

Vänsterpartiet välkomnar att de allvarliga brister i föräldraförsäkringen som rör den ekonomiska tryggheten för ensamstående föräldrar äntligen kan få sin lösning. Däremot avvisar vi den tekniska konstruktion som regeringen valt genom att använda den tillfälliga föräldrapenningen för denna reform.

Föräldraförsäkringsutredningen (SOU 2005:73) föreslog i stället att en särskild föräldrapenning skulle införas som under vissa förutsättningar skulle kunna utbetalas i dessa fall och att ensamstående förälder under motsvarande förutsättningar ska kunna få hjälp i samband med barns födelse genom att en annan försäkrad kan få rätt till tillfällig föräldrapenning under tio dagar.

Vänsterpartiet delar Föräldraförsäkringsutredningens bedömning att särskild föräldrapenning bättre än den tillfälliga föräldrapenningen täcker alla barns behov av vård och omsorg under den första tiden och att denna konstruktion bättre jämför ensamstående föräldrar med sammanboende. En huvudmotivering är att detta garanterar att den ersättningsnivå som utbetalas motsvarar den i den ordinarie föräldrapenningen. Det finns ingenting som motiverar att en person som vårdar barn i detta sammanhang skulle ges den lägre ersättningsnivå som utbetalas i den tillfälliga föräldrapenningen till följd av regeringens genomförda förändringar gällande beräkningsgrunden för denna ersättningsform. Mot bakgrund av ovanstående bör regeringen återkomma med förslag om överlåtelse av föräldrapenning vid sjukdom i enlighet med vad som ovan anförts. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

6.7 Slopade krav på intyg för tillfällig föräldrapenning

Regeringen införde 2007 krav på intyg från skola och förskola vid ansökan om tillfällig föräldrapenning för vård av barn. Syftet var att minska de felaktiga utbetalningarna från föräldraförsäkringen. Omfattningen av de felaktiga utbetalningarna är omdiskuterad, men uppgår enligt Försäkringskassan till 3–4 procent av de totala utbetalningarna. Kravet på intyg från skolan är en långtgående åtgärd som ökar den administrativa bördan för småbarnsföräldrar, personal inom skola och förskola samt för handläggare på Försäkringskassan. Personalen i förskolan får en kontrollfunktion som inte är önskvärd och barnen riskerar att hamna i kläm. Vänsterpartiet menar att åtgärderna inte står i proportion till problemets omfattning. Mot denna bakgrund bör kravet på intyg från skola och förskola vid ansökan om tillfällig föräldrapenning upphävas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen tillkänna.

7 Stärkt ekonomisk trygghet för ensamstående föräldrar

Regeringen för en politik som ökar barnfattigdomen i Sverige. Enligt beräkningar från riksdagens utredningstjänst som Vänsterpartiet låtit göra ökar andelen barn som lever i hushåll med inkomster som understiger 60 procent av alla hushållens medianinkomst från 8,5 procent 2006 till 11,5 procent 2009. Bland barn med ensamstående föräldrar beräknas andelen barn som lever i fattiga hushåll öka från 15 procent 2006 till 27 procent 2009. Ensam-

Fel! Okänt namn på

stående föräldrar är i högre utsträckning än andra drabbade av ohälsa, låg sysselsättningsgrad och hög arbetslöshet. Regeringens orättvisa skattesänkningar samt miljardbesparingar på småbarnsföräldrar, sjuka och arbetslösa slår därför hårt mot ensamstående föräldrar och deras barn. Rädda Barnens rapportering *Barnfattigdomen i Sverige Årsrapport 2008* visar den ekonomiska utsattheten hos barn till ensamstående föräldrar och på hur klyftorna ökat mellan denna grupp barn och övriga.

I dag lever en fjärdedel av alla barn i Sverige med en ensamstående förälder. Ändå är det kärnfamiljen som är normbildande för lagstiftning och regelverk. Det leder bl.a. till att de ekonomiska villkoren mellan barnfamiljer är ojämlika och orättvisa. Ensamstående föräldrars ekonomiska standard är sämre än sammanboende föräldrars. Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning om hushållens ekonomi (HEK) visar att ensamstående med barn inte ökat sin ekonomiska standard i samma utsträckning som andra. En typisk ensamstående förälder är en kvinna, även om växelvis boende mellan föräldrar ökar. Ensamstående kvinnor med barn har en ekonomiskt svårare situation än andra. De har lägst ekonomisk standard oavsett stöd i form av barn- och bostadsbidrag och tjänar t.ex. bara drygt hälften av en sammanboende pappas lön. Sysselsättningen bland ensamstående mödrar har sjunkit och de har oftare än andra otrygga anställningar.

Möjlighet till inflytande över arbetstider och arbetssituation, rätten till heltidsarbete och tillgång till barnomsorg dygnet runt är liksom sänkta boendekostnader, full sysselsättning, rätt till heltid, mer välfärdstjänster och stärkt socialförsäkring viktiga politiska åtgärder som Vänsterpartiet driver och som skulle ge positiv effekt för ensamstående föräldrars ekonomi samt möjlighet att förena arbets- och familjeliv. Men ensamstående föräldrar med låg ekonomisk standard kan inte vänta. Det krävs insatser också på kort sikt. Därför bör regeringen återkomma med en handlingsplan som syftar till att förbättra den ekonomiska situationen för ensamstående föräldrar och deras barn. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1 Delat barnbidrag vid växelvis boende

När föräldrar har gemensam vårdnad utbetalas barnbidraget automatiskt till modern, om inte föräldrarna gemensamt anmäler till Försäkringskassan att fadern ska erhålla barnbidraget i stället. Om barnet är folkbokfört på samma adress som en av vårdnadshavarna vid gemensam vårdnad, utbetalas barnbidraget dit barnet är folkbokfört. Bakgrunden till gällande ordning handlar bl.a. om att det har ansetts mer sannolikt att bidraget verkligen kommer barnet till godo om modern får det utbetalt till sig.

Enligt Försäkringskassan har andelen barn till separerade föräldrar som bor växelvis hos sin mamma och pappa ökat från 4 procent 1993 till 21 procent 2005. När barnen lever i växelvis boende mellan föräldrarna tar bägge vårdnadshavarna ett aktivt delat ansvar för omsorgen om barnen. Därför bör föräldrar gemensamt kunna begära att få barnbidraget delat vid växelvis boende när föräldrarna är överens om det.

Vänsterpartiet motsätter sig däremot en tvångsdelning av barnbidraget vid växelvis boende. Barnbidraget är till för att i viss utsträckning täcka de kostnader som är förknippade med barnet, för att utjämna skillnaderna mellan dem som har barn och dem som inte har barn. Det finns i dag inga färskas undersökningar som visar hur dessa kostnader fördelar sig vid växelvis boende.

Enligt utredningen *Bara en mor – ensamstående mödrars ekonomiska levnadsvillkor i 1990-talets Sverige* (SOU 2001:54) har ensamstående mödrar fått det allt sämre i relation till andra hushållstyper under 1990-talet, och dessa hushåll har i mindre utsträckning lyckats tillgodogöra sig det ekonomiska uppsving som inleddes i slutet av 1990-talet. På frågan varför ensamstående mödrar överlag tycks missgynnas ekonomiskt tas det bl.a. upp att kvinnor ofta har huvudansvaret för barnens försörjning. Mot denna bakgrund bör regeringen tillsätta en utredning som ser över hur kostnaderna för barnets försörjning fördelar sig vid växelvis boende. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2 Höjt och reformerat underhållsstöd

Underhållsstödet fyller en viktig funktion vad gäller att se till att vårdnadshavare uppfyller sitt försörjningsansvar för barn även efter separation mellan vårdnadshavare. Det är viktigt att underhållsstödet uppfattas som rättvist. Genom de regeländringar som gjordes av underhållsstödet 1994, blev ersättningsnivån beroende av regeringsbeslut för att höjas. Därefter låg stödet oförändrat på samma nivå fram till den höjning på 100 kronor som genomfördes i och med budgetpropositionen för 2005. Stödets värde har därmed urholkats kraftigt. Vänsterpartiet föreslår i vårt budgetalternativ att underhållsstödet höjs med 200 kronor per månad från 2010 och att det samtidigt värdesäkras i förhållande till prisutvecklingen genom att det knyts till prisbasbeloppet. Därför bör regeringen återkomma med förslag på hur en sådan indexering av underhållsstödet bör genomföras. Detta bör riksdagen begära.

I dag fastställs återbetalningsskyldigheten av underhållsstöd på inkomst två år bakåt i tiden. Det innebär problem för de umgängesföräldrar som får stora förändringar av inkomstunderlaget. Vänsterpartiet anser därför att det finns behov av att applicera en s.k. CSN-metod vid beräkning av inkomstunderlag. Detta skulle innebära att återbetalningsskyldigheten bestäms utifrån dagsaktuell inkomst om inkomsten ändrats mer än 15 procent.

På grund av beräkningsreglerna för underhållsstöd är det många föräldrar som inte kan bli skuldfria. 10 procent av alla som genomgår skuldsanering får under skuldsaneringstiden nya skulder till Försäkringskassan för underhållsstöd. Försäkringskassan efterger inte dessa skulder. Det innebär att människor som genomgår skuldsanering fortfarande har stora skulder. Bland de 480 000 personer som har skulder i Kronofogdemyndighetens register har 35 procent skulder för underhållsstöd till Försäkringskassan. En förändring av beräkningsreglerna enligt CSN-modellen skulle troligtvis minska detta antal.

Fel! Okänt namn på

Överskuldssättning är ett stort samhällsproblem. Enligt kronofogden finns det ca 400 000 personer som befarar att de inte kommer att kunna betala sina räkningar inom den närmaste framtiden. Mot denna bakgrund bör regeringen ändra beräkningsgrunden för underhållsstödet enligt CSN-metoden vid beräkning av inkomstunderlag. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vidare måste frågan om finansiering av umgängesresor få sin lösning vad gäller vårdnadshavare som inte har ekonomisk möjlighet att resa och träffa sina barn. Möjligheten att tillhandahålla ekonomiskt stöd som är reglerat inom ramen för underhållsstödet och återbetalningsskyldighet bör därför övervägas. Vänsterpartiet menar att detta är väsentligt för att framför allt umgängesföräldern ska uppleva underhållsstödsystemet som rättvist. Därför bör regeringen återkomma med förslag på förbättringar angående umgängesresor i enlighet med det ovan anförda. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.3 Barnbidragshöjningar för ekonomiskt utsatta barn

Socialdepartementet påvisade i promemorian Ekonomiskt utsatta barn (Ds 2004:41) att barnbidraget förlorat i värde de senaste tio åren. Särskilt drabbade är de barn som lever i familjer som helt eller delvis är beroende av ekonomiskt bistånd. Trots detta faktum omfattas i dag inte dessa barn av generella barnbidragshöjningar eller höjningar av underhållsstödet. Orsaken är att det ekonomiska biståndet reduceras med motsvarande summa som barnbidraget eller underhållsstödet höjs. Detta betyder att redan utsatta barn inte får del av den ökade välfärden på samma sätt som andra barn.

Vänsterpartiet har i flera år kämpat för en ändring av detta så att också de allra fattigaste ska omfattas av höjningar av barnbidrag och underhållsstöd. En åtgärd för att komma till rätta med detta är att bidragsformer som barnbidrag och underhållsstöd undantas som beräkningsgrund för det ekonomiska biståndet. En alternativ lösning för att de ska få del av höjning skulle kunna vara att riksnormen för ekonomiskt bistånd automatiskt räknas upp vid höjningar av bidragsformer som barnbidrag och underhållsstöd.

För att inte välbehövliga satsningar på barnfamiljerna ska riskera att medverka till ökade klyftor bör regeringen skyndsamt återkomma med förslag till lösning i enlighet med det ovan angivna för att ekonomiskt utsatta barn ska omfattas av generella höjningar av barnbidrag och underhållsstöd. Detta bör riksdagen begära.

8 Ändrade mål för ökad jämställdhet

Regeringen har ändrat målsättningen för den ekonomiska familjepolitiken från att ”skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan

barn skall minska inom ramen för den generella välfärden” till att ”den ekonomiska familjepolitiken skall bidra till förbättrade förutsättningar för en god ekonomisk levnadsstandard för alla barnfamiljer”. Vänsterpartiet har avvisat denna ändring eftersom den undanröjer det omfördelande syftet med trygghetssystemens utformning. Vi föreslår i stället att ett tillägg görs till den tidigare målformuleringen som slår fast att politiken även ska vara utformad på ett sådant sätt att den bidrar till en utveckling mot ökad jämställdhet i samhället. Arbetet för en jämställd arbetsmarknad bedrivs inte enbart inom arbetsmarknadspolitiken utan måste ske parallellt med arbetet inom andra politikområden, inte minst familjepolitiken.

En utvecklad målformulering med dessa utgångspunkter skulle inte stå i motsättning till ett fokus på barns bästa, utan kan snarare sägas förstärka detta. Barn behöver ett jämställt samhälle för att deras bästa ska vara en reell möjlighet. Barn mår bra av att ha flera vuxna som står dem nära och av att ha föräldrar som har trygga jobb med rättvisa löner. Också barn gynnas av ett arbetsliv som ser både män och kvinnor som självklara föräldrar. Att stärka kvinnors ekonomiska förutsättningar är att stärka barnens skydd mot fattigdom. Vänsterpartiet föreslår mot denna bakgrund följande lydelse av målformuleringen för politikområdet Ekonomisk familjepolitik: ”Skillnaderna i de ekonomiska villkoren mellan familjer med och utan barn skall minska och jämställdhet mellan könen skall uppmuntras inom ramen för den generella politiken.” Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9 Ändrad benämning på politikområdet

Familjebegreppet, som det används inom politikområdet Ekonomisk familjepolitik, utgår från kärnfamiljen som norm. Denna fokusering är också ett tydligt heteronormativt uttryck. Vänsterpartiet vill komma bort från denna fastlåsning och i stället sätta barnen i centrum. Vi vill understryka vikten av att barn får växa upp i en trygg miljö med fungerande vuxna omkring sig. Utgångspunkten är att det är barns vårdnadshavare som utgör barnets trygghet. Att det biologiska föräldraskapet ofta sammanfaller med vårdnaden är i detta sammanhang av mindre betydelse. Det är utifrån barnens behov av social och ekonomisk trygghet vi formulerar vår politik.

För att samstämmighet ska råda med trygghetssystemets avsikter bör politikområdet byta benämning till ”Ekonomisk barnpolitik”. Riksdagen bör rekommendera regeringen att en sådan ändring kommer till stånd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 4 oktober 2009

Kalle Larsson (v)

Marianne Berg (v)

Josefin Brink (v)

LiseLotte Olsson (v)

Torbjörn Björlund (v)

Egon Frid (v)